

УДК 378 (460)

Людмила Козак

ORCID iD 0000-0002-4528-1905

доктор педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник НДІ освітології,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
пр-т М. Тимошенка 13 б, 04212 м. Київ, Україна,
l.kozak@kubg.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ

У статті розглянуто шляхи здобуття університетської освіти у Франції; проаналізовано університетське навчання, що складається з декількох циклів, організованих за європейською схемою навчання, яка передбачає три підсумкових рівня: ступінь Лісанс, ступінь Майстер, ступінь Доктор (ЛМД); визначено особливості та переваги французької університетської освіти; розкрито форми організації навчального процесу в університетах Франції.

Ключові слова: бакалавр; вища освіта; доктор наук; ліценціат; магістр; навчальний цикл; університет.

© Козак Людмила, 2017

В умовах постійно зростаючих обсягів знань, інформації, інновацій, якісно нових технологій потребує системної зміни університетська освіта. Міжнародні організації (ЮНЕСКО, ВБ, ЄС), документи національного рівня наголошують на важливості дотримання базових принципів університету (фундаментальність, якість, неперервність і наступність освіти і науки, єдність навчання, досліджень і виховання, інтеграція у світове і національне освітньо-наукове співтовариство, відкритість, автономія) та виконанні його місії (надання високоякісної університетської освіти, виховання гармонійно розвиненої особистості, всебічний розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень, поступова інтеграція у світовий освітянський простір, збереження кращих традицій

вітчизняної системи освіти). (Ходикіна І. Ю. Університетська освіта в контексті інноваційного розвитку України, 2006). Зазначене вище спонукає до вивчення та запровадження кращих зразків зарубіжного досвіду університетської освіти.

Зокрема, варто звернутися до вивчення досвіду організації університетської освіти у Франції як країни, університети якої мають багатовікову історію. Найстаріший з них – університет Сорбонна, заснований ще в 1215 році. Досвід університетів Франції можна було б запозичити, зберігаючи при цьому національні традиції вищої освіти, що допомогло б у виробленні нових підходів до організації навчання у вищих навчальних закладах України і підготовки фахівців міжнародного рівня.

Дослідженню особливостей системи вищої освіти у Франції присвячені праці О. А. Бочарової, О. В. Голотюк, Л. І. Зязюн, О. Джуринського, В. П. Лащихіної, О. В. Лубянського, Н. А. Рудницької, О. Хміль та ін. Ця проблема відображена також у великій кількості електронних джерел. Водночас проблема університетської освіти як важливої складової вищої освіти Франції, що зазнала у 2005 році значних змін відповідно до Болонських угод, залишається актуальною та недостатньо розробленою.

З огляду на викладене, **метою статті** є дослідження особливостей сучасної університетської освіти у Франції.

Ядро системи вищої освіти Франції складають університети – приблизно 70 державних університетів (є ще й приватні). До їх складу входить 800 факультетів, тобто структурних підрозділів, які називаються *Uites de Enseignement et de Recherche (UER)*, до яких, в свою чергу, приєднані профільні інститути (як правило, монодисциплінарні), школи (мультидисциплінарні, для підготовки фахівців вузького профілю) і лабораторії (для проведення наукових досліджень).

У 2005 році всі університети Франції перейшли на багаторівневу систему вищої освіти, що передбачає бакалавріат і магістратуру. Це сталося не випадково, так як саме Франція була головним ініціатором створення єдиного загальноєвропейського простору в галузі вищої освіти, угоду про який було офіційно підписано в Болоньї.

Для студентів дана подія створила безліч нових освітніх можливостей і перспектив, включаючи студентські обміни, участь в програмах подвійного диплому, стажування в різних країнах Європи, але головне – загальноєвропейське визнання дипломів і університетських ступенів.

У Франції першим ступенем вищої освіти є ступінь бакалавра (диплом, який видається відразу після здобуття середньої освіти): він дозволяє продовжити навчання в університеті. Отримання загальної університетської освіти складається з декількох циклів, організованих за європейською схемою навчання, яка передбачає три підсумкових рівня: ступінь Лісанс, ступінь Майстер, ступінь Доктор (ЛМД).

Організація навчання в університеті характеризується:

- архітектурою трьох навчальних ступенів (або рівнів), ЛМД, що передбачає існування трьох підсумкових рівнів, ступеня Лісанс (Л1, Л2, Л3) з навчанням протягом шести семестрів, ступеня Майстер (М1, М2) з навчанням протягом чотирьох семестрів, і ступеня Доктор, для отримання якої робота над дисертацією триває протягом шести семестрів;

- поділом навчальних занять на семестри (з проходженням практики в кінці кожного семестру) і навчанням, розділеним на одиниці (ЕО), при цьому освітні одиниці можуть відповідати різним предметам або об'єднувати кілька дисциплін, і підрозділяються на профільні (або обов'язкові) ЕО, факультативні (або другорядні) ЕО і вільні ЕО;

- організацією за галузями знань (що об'єднують кілька предметів), спеціалізаціями (що дозволяє визначити головний навчальний напрямок), і спеціальностями (що підкреслюють деякі особливості спеціалізацій та уточнюють компетенції, набуті студентом за час навчання). Даний освітній тип організації навчання визначає нову класифікацію дипломів;

- підтвердження отриманих знань за допомогою кредитів: по закінченні кожного триместру студенту, в залежності від отриманих їм результатів, присвоюється певна кількість кредитів (або ЕТCS, «Європейська Система Перекладу Кредитів»). Кредит – це нова одиниця вимірювання знань, набутих

студентом, яка визначається за результатами прослуханих лекцій, підтверджених здачею іспитів, практичних занять, курсових робіт, стажувань, рефератів, проектів тощо. Кредити застосовуються до всіх форм навчання; всі кредити (ETCS) є перевідними в Європейському просторі і накопичуються довічно; кожному рівню (або ступеню), відповідає точний рівень кількості кредитів (або ETCS).

Даній новій організації навчання відповідають три університетські ступені:

«L», тобто ступінь Лісанс; ступінь Лісанс присвоюється після закінчення шести семестрів (або 3-х років: Л1, Л2, Л3) вищої освіти та після присудження 180 навчальних кредитів ETCS (30 кредитів за семестр). Існує два типи ступеня Лісанс: ступінь Лісанс загальної університетської освіти, яка організована за навчальними напрямками (право, економіка, література, науки і технології, гуманітарні науки, мистецтва тощо), потім в залежності від спеціалізацій і спеціальностей, вибір яких уточнюється в кінці 3-го триместру, отримання даного ступеня є допуском до ступеня Майстер; і ступінь Лісанс в галузі професійної освіти, що є прямим допуском до професійної діяльності.

«M», тобто ступінь Майстер; вона присвоюється після закінчення чотирьох семестрів (або 2 років: M1, M2) і після присудження 120 додаткових навчальних кредитів (в цілому зі ступенем Лісанс: 300 кредитів). На початковому етапі навчального циклу Майстер студент вибирає профільну спеціалізацію (спеціалізації можуть співвідноситися лише з однією дисципліною, з сукупністю дисциплін або з сферою професійної діяльності). Даний ступінь закінчує професійний цикл з присудженням диплома про повну вищу освіту для входження в активну професійну діяльність, або має на меті наукову діяльність з присудженням диплома Майстер в галузі наукових досліджень з подальшим продовженням освіти з метою отримання ступеня Доктора. Вибір орієнтації навчання в циклі Майстер проводиться в різні моменти освітнього курсу в залежності від університетів.

«D», тобто ступінь Доктор; ця освітня ступінь є доступною після отримання ступеня Майстер в галузі наукових досліджень, вона передбачає підготовку протягом мінімум шести семестрів (3 роки) і підтверджується наявністю загальної

суми в 480 кредитів, отриманих протягом усього терміну навчання. У програму включені оригінальні дослідницькі роботи, що здійснюються при науково-дослідних лабораторіях університетів. Крім дослідницької діяльності і написання дисертаційного дослідження, докторанти проходять навчання в докторантурі (Система вищого образования во Франции. Общее университетское образование // [Електронний ресурс]).

З 2006 року в рамках реформи системи вищої освіти Франції LMD (Ліценціат – Майстер – Доктор) у французьких університетах можна отримати нижченаведені основні державні дипломи про вищу освіту:

Диплом Ліценціата (Licence 3), що присуджується після трьох років навчання в університеті (відповідає вітчизняному диплому наукового ступеня бакалавра);

Диплом Майстра 1 (Master 1 (M1), колишній диплом Maitrise), що присуджується після отримання диплома ліценціата і одного додаткового року навчання (відповідає вітчизняному диплому наукового ступеня спеціаліста);

Диплом Майстра 2 з наукових досліджень (Master 2 Recherche, колишній диплом DEA) і диплом Майстра 2 по професійної діяльності (Master 2 Professionnel, колишній диплом DESS), що присуджуються після отримання диплома ліценціата і після закінчення двох років додаткового навчання (відповідають вітчизняному диплому наукового ступеня магістра);

Диплом доктора наук (Doctorat), що присуджується після восьми років навчання в університеті (Система вищого образования во Франции. Общее университетское образование // [Електронний ресурс]).

Зміни в системі вищої освіти Франції були проведені відповідно до Болонської декларації, спрямованої на створення єдиного європейського освітнього простору, а також забезпечення мобільності студентів і викладачів, взаємне визнання дипломів про вищу освіту.

Аналіз наукових джерел дозволяє виділити особливості університетської освіти у Франції:

- університетська освіта у Франції ґрунтується на принципах Болонського

процесу і складається з трьох етапів, кожен з яких закінчується видачею диплома;

- французький диплом про повну загальну середню освіту *Baccalaureat Francais* (BAC) дає право випускникам французьких шкіл (ліцеїв) вступати до університетів Франції без вступних іспитів;

- університетська державна освіта практично безкоштовна, оскільки Франція щорічно витрачає більше 23% державного бюджету на освіту, що складає у середньому 10 тисяч євро дотацій на одного студента. Це дозволяє не підвищувати суму реєстраційного внеску (170-550 євро на рік), який незмінно є найнижчим у світі,

- держава гарантує всебічний контроль і вимогливість до якості навчання і видання дипломів. Вже після першого року навчання в університетах проходить сувору селекція кращих студентів, які переходять на наступний курс навчання. Така система діє після кожного курсу, тобто відбирають найсильніших та найбільш витривалих студентів, котрі в майбутньому здобувають університетську освіту. Тому французькі дипломи визнаються у всьому світі;

- державна освітня політика країни будується виключно на принципах рівності і, як наслідок, іноземні студенти мають такі ж права і обов'язки, що й французькі громадяни: однакові вимоги щодо зарахування; оплата реєстраційного внеску; пільги соціального та медичного забезпечення; отримання місця у гуртожитку або фінансової допомоги при наймі житла; участь у місцевому університетському самоврядуванні та суспільному житті; отримання стипендії та диплома державного зразка.

Як і в будь-якій іншій європейській освітній системі, організація навчального процесу у Франції має свої особливості. Розглянемо їх.

Академічний рік у Франції розпочинається у вересні чи жовтні і закінчується у травні або у червні залежно від навчального закладу та обраної спеціальності. Він складається із двох семестрів. Студент сам складає свій індивідуальний навчальний план, доповнюючи обов'язкові предмети факультативними дисциплінами на вибір. Заняття проводяться у формі лекцій та практичних занять,

але наголошується на самостійній роботі студентів, для якої створені усі умови (бібліотеки, бази даних, комп'ютеризовані робочі місця для студентів тощо).

Лекційні заняття проходять в аудиторіях-амфітеатрах, розрахованих на 100 – 1000 студентів. Уміння резюмувати викладене та робити синтез є неодмінною складовою навчального процесу. Досить часто матеріал лекцій викладач видає у брошурах, які допомагають студентам у підготовці до екзаменів.

Практичні заняття включають практичні роботи та семінарські заняття. На практичних заняттях студенти організовані у невеликі групи, щоб опанувати та поглибити теоретичні знання, отримані на лекціях. Ці заняття є обов'язковими на відміну від лекційних, де присутність не відмічається.

В університетах заняття організовані за модульною системою (тематичними блоками). Студент накопичує певну кількість модулів протягом усього навчання і в подальшому в дипломі зазначається кількість пройдених модулів: одні є обов'язковими, інші залежать від вибору студента.

Протягом навчального року проходить постійний контроль знань у вигляді невеликих тестів, який дає можливість оцінити отримані знання з навчальних дисциплін. Екзаменаційна сесія являє собою перевірку знань з багатьох дисциплін протягом кількох днів. Повноцінні екзамени організовуються двічі на рік (Хміль О. Особливості системи вищої освіти у Франції, 2010).

Оцінювання отриманих знань зазвичай проводиться за 20-бальною шкалою: від 20 (найвища) до 0 (найнижча): 16-19 – дуже добре й відмінно, 14-15 – добре, 12-13 – досить добре, 10-11 – задовільно (прохідні бали), нижче 10 – незадовільно.

Особливістю більшості університетів є те, що вони організовують багато вільних і платних лекційних курсів актуального змісту для дорослих. Поряд із вечірнім навчанням є й дистанційне (понад 30 тис. студентів у 23-х університетах і Національному центрі заочної освіти).

Ще однією особливістю французької освіти є поширення «вільних слухачів» – дорослих людей, які за символічну плату (за користування бібліотеками, лабораторіями тощо) можуть відвідувати за власним бажанням академічні програми університетів, але без права складати іспити й отримувати диплом про

вищу освіту (Лубянський О. В. Особливості системи вищої освіти у Франції, 2009).

Висновок. У процесі проведеного дослідження з'ясовано, що сучасний етап оновлення університетської освіти у Франції, його сутність і особливості структурних перетворень відбуваються з урахуванням основних положень Болонського процесу, але зі збереженням національних традицій та ідентичності власної системи освіти. Сучасна університетська освіта у Франції має свої особливості. Переважна більшість абітурієнтів з дипломом бакалавра обирають університет як найбільш доступний шлях здобування вищої освіти через відсутність вступних іспитів. Оскільки кожний цикл університетського навчання завершується відповідним дипломом, який дозволяє знайти непогану роботу, не всі студенти проходять повний курс навчання в університеті. Залишаються ті, які планують пов'язати життя з науково-дослідницькою роботою. Університетська освіта у Франції є ефективною і може стати зразком для наслідування за багатьма показниками. Залишаючись доступною для більшості людей, відносно «дешевою» і прозорою, вона відзначається відкритістю, реалізацією права рівного доступу осіб до всіх циклів освіти, високим рівнем знань і вмінь випускників.

Література

1. Лубянський О. В. Особливості системи вищої освіти у Франції / О.В. Лубянський // Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць – К. : Видавництво ВД «Екмо», 2009. – Вип. 3. – С.130-133.
2. Система высшего образования во Франции. Общее университетское образование // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vparis.net/vysshee-obrazovanie-vo-frantsii/sistema-vysshego-obrazovaniya-frantsii.html>
3. Студентський історико-педагогічний альманах. Випуск 2. Історія університетської освіти : виникнення, становлення, розвиток : збірн. наук. праць молодих дослідн. / за ред. О. Є. Антонової, В.В. Павленко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2013. – 308 с.
4. Хміль О. Особливості системи вищої освіти у Франції / О. Хміль // Молодь і ринок №9 (68), 2010 – С. 95-99.
5. Ходикіна І. Ю. Університетська освіта в контексті інноваційного розвитку України: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.09.01 / І. Ю. Ходикіна / НАН України. Ін-т регіон. дослідж. – Л., 2006. – 21 с.

6. Études à l'Université de Strasbourg/ Droit, Économie, Gestion et Sciences politiques et sociale // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unistra.fr/index.php?id=18710>

7. Vlasova V. (2014). Organization of Higher Environmental Education in Universities of Ukraine and France: Comparative Pedagogical Analysis. Comparative Professional Pedagogy journal (4), pp. 116-122, DOI:10.2478/rpp-2014-0029

ОСОБЕННОСТИ УНИВЕРСИТЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВО ФРАНЦИИ

Козак Людмила, доктор педагогических наук, доцент, старший научный сотрудник НДЛ
освітології, Київський університет імені Бориса Грінченка, пр-т М. Тимошенко 13 б, 04212
г. Киев, Украина, l.kozak @kubg.edu.ua

В статье рассмотрены пути получения университетского образования во Франции; проанализировано университетское образование, состоящее из нескольких циклов, организованных по европейской схеме обучения, которая предусматривает три итоговых уровня: степень Лисанс, степень Мастер, степень Доктор (ЛМД); определены особенности и преимущества французской университетского образования; раскрыты формы организации учебного процесса в университетах Франции.

Ключевые слова: бакалавр высшее образование; доктор наук; лицензиат; магистр учебный цикл; университет.

FEATURES UNIVERSITY EDUCATION IN FRANCE

Kozak Luydmila, Doctor of Pedagogical Sciences, Docent, Senior Researcher of Educational Research Laboratory, Borys Grinchenko Kyiv University, 13-b Tymoshenko st., 04212 Kyiv, Ukraine, l.kozak @kubg.edu.ua

The article discusses ways of acquiring university education in France; analyzes of university education, which consists of several cycles organized by a European training scheme, which provides the final three levels: Lisans degree, master degree, degree doctorate (LMD); defines the features and advantages of the French university education, reveals forms of the educational process at universities in France.

It was established that the vast majority of applicants with a bachelor diploma chose university as the most affordable way of getting higher education due to lack of entrance examinations. As each cycle ends respective university education diploma that allows you to find a job, not all students take a full course of study at the university. There remain those who are planning to connect the life of research work. Being accessible to most people, relatively "cheap" and transparent university education of France marked openness, exercising the right of equal access of all cycles of education, high level of knowledge and skills of graduates.

Keywords: *bachelor; Higher Education; PHD; licentiate; MA; Training cycle; university.*

Стаття надійшла до редакції 11.01.2017

Прийнято до друку 20.02.2017

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Lubians'kyi O. V. (2009) Features of higher education in France. *Pedahohichna osvita : teoriya i praktyka : zb. nauk. prats.* Kyiv: Vydavnytstvo V. D. «Ekmo», P. 130-133.
2. The system of higher education in France. General university education. Electronic resource. Retrieved from: <http://www.vparis.net/vysshee-obrazovanie-vo-frantsii/sistema-vysshego-obrazovaniya-frantsii.html>
3. Student historical and pedagogical almanac. Issue 2. (2013) The history of university education: origin, formation, development : *zb. nauk. prats. molodyh doslidnykiv.Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. Ivana Franka*, 308 p.
4. Khmil O. (2010) Features of higher education in France. *Molod' i rynok №9 (68)*, P. 95-99.
5. Khodykina I. Yu. (2006) University education in the innovative development of Ukraine. *Avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.09.01. NAN Ukrainy. In-t region. doslidzh.L.*, 21 p.
6. Études à l'Université de Strasbourg/ Droit, Économie, Gestion et Sciences politiques et sociale // Electronic resource. Retrieved from: <https://www.unistra.fr/index.php?id=18710>
7. Vlasova V. (2014). Organization of Higher Environmental Education in Universities of Ukraine and France: Comparative Pedagogical Analysis. *Comparative Professional Pedagogy journal* (4), pp. 116-122, DOI: 10.2478/rpp-2014-0029